

КАРТАШОВ П. І.,

директор

(Український фонд стартанів)

УДК 342.5

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.1.84>**ЗАХИСТ ЦИФРОВИХ ПРАВ ОСОБИ**

У статті досліджено нормативні засади захисту цифрових прав особи. Вказано, що цифрова ера змінила те, як ми отримуємо доступ до інформації, спілкуємося та з'єднуємося по всьому світу. Однак цей швидкий прогрес приносить із собою складні проблеми, пов'язані з цифровими правами та конфіденційністю. Уряди, підприємства та кіберзлочинці зацікавлені в доступі та використанні ваших персональних даних, що підкреслює важливість знання доступних засобів захисту. Право на конфіденційність, свободу вираження поглядів та безпеку цифрової ідентичності особи складають основу цифрових прав і мають бути оптимально захищені.

Констатовано, що цифрові права представляють набір прав і свобод, якими володіють люди в цифровому просторі, фактично слугуючи продовженням наших традиційних прав людини в онлайн-сфері. Ці права не тільки забезпечують захист конфіденційності та безпеки, але й сприяють свободі вираження поглядів, рівному доступу до технологій та недискримінації. У контексті все більш оцифрованого життя суспільства важливо визнавати та захищати ці права. Оскільки наша взаємодія з цифровим світом поглиблюється і стає все більш невід'ємною частиною нашого повсякденного життя, забезпечення того, щоб наші дії, ідентичності та інформація в Інтернеті були захищені, як і у фізичному світі, вирішальне значення має розуміння цифрових прав особи, як фундаментальних в сучасному цифровому світі. Оптиміальний захист та закріплення цих прав забезпечують безпечніше та справедливніше цифрове середовище для всіх. Поширена природа технологій у нашому повсякденному житті змінила спосіб, у який ми з'єднуємося, вчимося та працюємо. З цією еволюцією необхідність встановлення та розуміння наших цифрових прав стала важливою. Коли ми рухаємося вперед, життєво важливо, щоб ми озброїлися знаннями та усвідомленням цих прав. Визнання та відстоювання цифрових прав – це не просто питання етики, а спільна відповідальність за забезпечення інклюзивного та безпечного цифрового майбутнього для всіх.

Ключові слова: цифрові права, права особи, захист прав людини, адміністративне судочинство, цифровізація, цифрова економіка, правоохоронні органи, інформаційно-аналітична функція, мінімізація економіки, протидія правопорушенням, адміністративна відповідальність, фінансова відповідальність.

Kartashov P. I. Protection of digital rights of a person

The article examines the normative principles of protection of digital rights of a person. The digital age has changed the way we access, communicate, and connect around the world. However, this rapid progress brings with it complex issues related to digital rights and privacy. Governments, businesses, and cybercriminals have a vested interest in accessing and using your personal data, highlighting the importance of knowing the protections available. Right to privacy, Freedom of expression and security of a person's digital identity form the basis of digital rights and must be optimally protected.

It is stated that digital rights represent a set of rights and freedoms that people in the digital space have, in fact serving as an extension of our traditional human rights in the online sphere. These rights not only protect privacy and security, but also promote freedom of expression, equal access to technology, and non-discrimination. In the context of an increasingly digitized society, it is important to recognize and protect these rights. As our engagement with the digital world deepens and becoming an increasingly integral part of our daily lives, ensuring that our actions, identities and information online are protected as in the physical world is crucial to understanding the digital rights of the individual as fundamental in today's digital world. Optimal protection and entrenchment of these rights ensure a safer and fairer digital environment for all. The prevalent nature of technology in our daily lives has changed the way we connect, learn, and work. With this evolution, the need to establish and understand our digital rights has become essential. As we move forward, it is vital that we arm ourselves with the knowledge and awareness of these rights. Recognising and advocating for digital rights is not just a matter of ethics, but a shared responsibility to ensure an inclusive and secure digital future for all.

Key words: *digital rights, individual rights, protection of human rights, administrative justice, digitalization, digital economy, law enforcement agencies, information and analytical function, shadow economy, combating offenses, administrative liability, financial liability*

Постановка проблеми. Цифрова ера змінила те, як ми отримуємо доступ до інформації, спілкуємося та з'єднуємося по всьому світу. Однак цей швидкий прогрес приносить із собою складні проблеми, пов'язані з цифровими правами та конфіденційністю [1]. Уряди, підприємства та кіберзлочинці зацікавлені в доступі та використанні ваших персональних даних, що підкреслює важливість знання доступних засобів захисту.

Право на конфіденційність, свободу вираження поглядів [2] та безпеку цифрової ідентичності особи складають основу цифрових прав і мають бути оптимально захищені.

Стан наукової розробки проблеми. Дослідження ґрунтуються на наукових працях науковців, які досліджували захист цифрових прав особи, зокрема: Ю. А. Волкової [3; 4], І. М. Олійченка [5], В. М. Олійника [6], Ю. О. Легези [7; 8] та ін.

Метою статті є аналіз нормативно-правових засад захисту цифрових прав особи.

Виклад основного матеріалу. Цифрові права представляють набір прав і свобод, якими володіють люди в цифровому просторі, фактично слугуючи продовженням наших традиційних прав людини в онлайн-сфері. Ці права не тільки забезпечують захист конфіденційності та безпеки, але й сприяють свободі вираження поглядів, рівному доступу до технологій та недискримінації. У контексті все більш оцифрованого життя суспільства важливо визнавати та захищати ці права.

Оскільки наша взаємодія з цифровим світом поглиблюється і стає все більш невід'ємною частиною нашого повсякденного життя, забезпечення того, щоб наші дії, ідентичності та інформація в Інтернеті були захищені, як і у фізичному світі, вирішальне значення має розуміння цифрових прав особи, як фундаментальних в сучасному цифровому світі. Оптимальний захист та закріплення цих прав забезпечують безпечніше та справедливіше цифрове середовище для всіх.

Поширена природа технологій у нашому повсякденному житті змінила спосіб, у який ми з'єднуємося, вчимося та працюємо. З цією еволюцією необхідність встановлення та розуміння наших цифрових прав стала важливою. Коли ми рухаємося вперед, життєво важливо, щоб ми озброїлися знаннями та усвідомленням цих прав. Визнання та відстоювання цифрових прав – це не просто питання етики, а спільна відповідальність за забезпечення інклюзивного та безпечного цифрового майбутнього для всіх.

У цьому контексті варто вказати, що Європейська комісія, визнаючи зростаючу важливість цифровізації та необхідність забезпечення чітких прав та принципів у цій галузі,

оголосила про амбітний політичний порядок денний Цифрового десятиліття до 2030 року. Ця програма представлена як проактивна відповідь на виклики та можливості, які приносять цифрова епоха, вирішуючи такі сфери, як цифрова освіта, захист персональних даних, кібербезпека та цифрова інклюзія.

Значним кроком у січні 2022 року Парламент та Рада ЄС узгодили Європейську декларацію про цифрові права [9] та принципи Цифрового десятиліття. Ця декларація відображає спільне зобов'язання європейських інституцій створити рамки, які захищають та сприяють цифровим правам громадян ЄС.

За допомогою цих ініціатив ЄС прагне забезпечити, щоб цифрова трансформація відбувалася таким чином, щоб приносити користь всім громадянам, забезпечуючи при цьому повагу їх основних прав і свобод у цифровому середовищі.

Доцільно зазначити, що розуміння необхідності дослідження, впровадження та оптимального захисту цифрових прав люди стало зрозумілим ще у другій половині двадцятого століття, оскільки саме тоді з'явився Інтернет та почали ділитися більше інформацією, відповідно стала очевидною необхідність захисту своєї конфіденційності та безпеки в цьому новому середовищі. Перші занепокоєння щодо прав у цифровому просторі з'явилися в 1990-х роках, в період, що відзначається швидким розширенням соціальних мереж та цифрових платформ. Ці початкові занепокоєння зосередили глобальну дискусію про те, як слід керувати та захищати права в цифровому світі. Окремі питання щодо цього були розв'язані Директивою про захист даних 1995 року була однією з перших значних зусиль щодо встановлення чітких правил щодо того, як особисті дані повинні оброблятися в цифровій сфері.

У подальшому підходи до захисту цифрових прав ще більше зміцнилися з введенням Загального регламенту захисту даних (GDPR) у 2018 році. Цей документ не тільки зміцнив позицію захисту фізичних осіб щодо їх персональних даних, але й встановив суворі стандарти для компаній та організацій з точки зору прозорості, підзвітності та етичної поведінки під час збору та використання даних.

На додаток до цих правил, Європейська спільнота була активним прихильником інших важливих аспектів цифрових прав, таких як мережевий нейтралітет та рівний доступ до онлайн-інформації. Завдяки своїм законодавчим та інформаційно-просвітницьким зусиллям ЄС створив модель, яка дозволила захистити цифровий простір та зробити його безпечним та шанобливим до прав людини.

Цифрові права, по суті, є частиною традиційних основних прав людини, тільки в цифровому середовищі. Це свободи, які вважаються фундаментальними в офлайн-світі, такі як конфіденційність, свобода вираження поглядів та доступ до інформації.

Ці права мають вирішальне значення, оскільки вони регулюють те, як особиста інформація обробляється в Інтернеті, як такі свободи, як мова та вираження поглядів, перекладаються на онлайн-платформи, і як доступ до цифрових технологій може бути гарантований для всіх без дискримінації.

Важливість цифрових прав [10] неможливо переоцінити, особливо в світі, де технології та Інтернет відіграють невід'ємну роль у повсякденному житті. Захист та реалізація цих прав впливає на те, як люди взаємодіють, як обмінюються інформацією та надають доступ до неї.

Отже, коли ми стикаємося з цифровим світом, ми маємо захистити кілька ключових прав, що мають важливе значення для захисту нашої особистості в Інтернеті. Давайте детальніше розглянемо ці основні цифрові права:

1. Право на конфіденційність. Це важливе цифрове право дозволяє людям контролювати свою особисту інформацію в Інтернеті, що має важливе значення для захисту конфіденційних даних та підтримки автономії в цифрову епоху.

2. Право на захист даних. У зв'язку з конфіденційністю, це право гарантує, що особиста інформація відповідально обробляється різними суб'єктами, дозволяючи особам отримувати доступ, виправляти та видаляти свої дані, щоб запобігти їх неправильному використанню.

3. Право на свободу вираження поглядів. Поширюючись від фізичної до цифрової сфери, це право дозволяє людям висловлювати думки, ділитися інформацією та вільно брати участь у дискурсі в Інтернеті, не боячись цензури.

4. Право на доступ до інформації. Вирішальне право в цифрову епоху, яке полегшує вільний потік інформації, дозволяючи людям шукати, отримувати та передавати інформацію через цифрові канали.

5. Право на цифрову безпеку. Це право забезпечує захист пристроїв, мереж та онлайн-акаунтів людей від кіберзагроз, забезпечуючи безпеку онлайн-діяльності.

Варто вказати, що розвиток технологій, зокрема, технологій штучного інтелекту, можуть загрожувати індивідуальним правам, таким як конфіденційність [11]. У спеціальній літературі вказується, що захист прав інтернет-користувачів, як щодо конфіденційності, так і свободи думки, також, ймовірно, буде корисним для психічного здоров'я користувачів [12]. Проте потрібно запроваджувати управління, яке передбачає «орієнтований на права людини процес формування, обговорення та нагляд» за технологіями. У зв'язку доцільно впроваджувати у національну правову систему законодавства, яка б була заснована на двох законодавчих ініціативах з боку Європейського Союзу, одну з нещодавно впровадженого Регламенту (Закон про цифрові послуги (DSA)) [13], а інша – пропозицію, яка в даний час знаходиться в законодавчому процесі (Закон про штучний інтелект [14]).

Обидва акти мають забезпечити засоби для права на свободу думки для формування управління технологічними компаніями та виконання багатьох рекомендацій ЄС.

Закон про цифрові послуги, який набув чинності в листопаді 2022 року [13], є Регламентом, який прагне гармонізувати підхід держав-членів ЄС у їхніх зусиллях щодо створення «безпечного, передбачуваного та надійного онлайн-середовища», в якому фактично охороняються основні права, викладені в Хартії основних прав Європейського Союзу. Серед іншого, Закон уточнює правила відповідальності постачальників посередницьких послуг щодо незаконного контенту, створеного користувачами, і накладає на цих постачальників нові зобов'язання щодо того, як вони мають боротися з незаконним контентом. Особливий інтерес, з точки зору права на свободу думки, представляє стаття 25(1) DSA щодо заборони оманливих та маніпулятивних практик, широко відомих як «темні шаблони», які є функціями на веб-сайтах, які призначені для спонукання користувачів до прийняття певних рішень, які вони, можливо, спочатку не мали наміру приймати.

Закон також розглядає ризики маніпуляцій, пов'язаних з цілеспрямованою персоналізованою рекламою. Стаття 26(3) забороняє постачальникам пропонувати рекламу користувачам на основі профілювання, яке спирається на спеціальні категорії персональних даних, викладені в статті 9 (1) Загального регламенту захисту даних (GDPR) [15].

У розділі 5 DSA викладено спеціальні зобов'язання для «дуже великих онлайн-платформ і дуже великих онлайн-пошукових систем», тобто платформ, які мають щонайменше 45 мільйонів активних користувачів в ЄС щомісяця [13]. Серед інших зобов'язань, стаття 34 DSA вимагає, щоб такі постачальники регулярно проводили оцінку ризиків, прагнути виявити та оцінити «будь-які системні ризики», що виникають внаслідок проектування або експлуатації їхніх послуг та систем, включаючи їх рекомендаційні та рекламні системи. Важливо відзначити, що «системні ризики» включають «будь-які фактичні або передбачувані негативні наслідки для здійснення основних прав» [13]. Хоча положення закону продовжують перераховувати певні основні права (такі як право на конфіденційність та право на свободу вираження поглядів), які традиційно розумілися як особливо актуальні в онлайн-середовищі, список є невичерпним, що означає, що у відповідних випадках постачальники повинні прагнути визначити та оцінити будь-які ризики для права на свободу думки відповідно до статті 10 Хартії та права на психічну недоторканність.

Крім того, системний ризик «серйозних негативних наслідків для фізичного та психічного благополуччя людини» прямо згадується в статті 34 (1) (b) [13], яка надає нам додаткові підстави стверджувати, що право на психічну цілісність займає центральне місце. Там, де визначаються системні ризики, постачальники зобов'язані вирішувати ці ризики,

запроваджуючи «розумні, пропорційні та ефективні заходи пом'якшення наслідків», приклади яких наведені в статті 35. Решта розділу окреслює додаткові вимоги до належної обачності для дуже великих онлайн-платформ та пошукових систем. Глава IV Закону встановлює правила, що стосуються нагляду, правозастосування та штрафів, останні необхідні, коли постачальники посередницьких послуг порушують Закон [13].

Висновки. Підсумовуючи наведене доцільно вказати, що розуміння та захист цифрових прав – це не лише захист особистої інформації, це також підтримка демократичних цінностей держави, зокрема свободи слова та конфіденційності.

Глобальна правова база цифрових прав заснована на міжнародних принципах прав людини, адаптованих для цифрової епохи та складається з міжнародних договорів, національних законів та регуляторної практики, які зосереджені на захисті основних прав людини в Інтернеті. До основних нормативно-правових актів варто віднести:

1. Загальний регламент захисту даних (GDPR) Європейського Союзу. Цей регламент встановлює високі стандарти конфіденційності даних [16] і застосовується як всередині, так і за межами ЄС для суб'єктів, які обробляють дані резидентів ЄС. Він передбачає такі права, як доступ до даних, виправлення та стирання даних, а також норми, які регламентують питання відповідальності за недотримання цих норм.

2. Каліфорнійський закон про конфіденційність споживачів (CCPA) [17]. Подібно до GDPR, CCPA надає каліфорнійцям такі права, як доступ до даних та можливість вимагати видалення персональних даних. Він орієнтований на некомерційні організації, які відповідають певним критеріям, і включає вимоги до повідомлення про порушення даних.

3. Закон про захист персональних даних (PDPA) Сінгапуру [18]. PDPA регулює збір, використання та розкриття персональних даних, надаючи права, подібні до GDPR, і вимагаючи від організацій призначити офіцера із захисту даних.

Крім того нормативно-правова база щодо захисту цифрових прав включає Директиву ЄС про електронну конфіденційність, Закон США про Федеральну торгову комісію (Закон про FTC), Закон США про захист конфіденційності дітей в Інтернеті (COPPA), Китайський закон про захист особистої інформації (PIPL) тощо.

Список використаних джерел:

1. Safeguarding Your Data Privacy in the Digital Age URL: <https://www.glasswire.com/blog/2024/02/26/data-privacy-2/>
2. Freedom of expression URL: <https://www.amnesty.org/en/what-we-do/freedom-of-expression/>
3. Волкова Ю.А. The impact of digitalization on the development of public administration services and the improvement of procedures for judicial consideration of the administrative cases DOI: <https://doi.org/10.12797/9788381388894.16> Obywatel w centrum działań e-administracji w Unii Europejskiej Citizen-centric e-Government in the European Union P. 291-310 ISBN 978-83-8138-889-4 <https://doi.org/10.12797/9788381388894>
4. Волкова Ю.А. Digitalisation of the healthcare sector as a separate factor in preventing corruption Digital Trends and Anti-Corruption Reforms in Public Administration : Scientific monograph. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2023. 228 p. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-369-9-20>
5. Олійченко І.М. Інформаційне забезпечення управління обласною державною адміністрацією. URL: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2011-01\(5\)/11oimoda.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2011-01(5)/11oimoda.pdf)
6. Олійник О.В. Інформаційний суверенітет як важлива умова забезпечення інформаційної безпеки України. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2015. № 1. С. 54–59. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2015_1_15
7. Легеза Ю.О. Адміністративно-правове забезпечення безпеки ведення публічних інформаційних сервісів як складова національної безпеки України. Man and society in the dimensions of socio-cultural transformation : Scientific monograph. Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2022. 301 p. P. 6-21. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-208-1-1>

8. Лєгеза Ю.О. Права дитини в інформаційному цифровому просторі. *Law. State. Technology*. 2021. №3. С. 79-83 DOI: <https://doi.org/10.32782/LST/2021-3-12>
9. Declaration on European Digital Rights and Principles URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/declaration-european-digital-rights-and-principles>
10. Why are digital rights important? URL: <https://www.openrightsgroup.org/blog/why-are-digital-rights-important/>
11. Maintaining Privacy in a Private-less Age: Strategies from a Security Veteran URL: <https://www.glasswire.com/blog/2024/04/04/maintaining-privacy/>
12. Elias Aboujaoude Protecting Privacy to Protect Mental Health: the New Ethical Imperative. *Journal of Medical Ethics*. № 9. 2019. P. 604–607.
13. Digital Services Act, Regulation (EU) 2022/2065 (19.10.2022).
14. AI Act, Proposal of the European Commission, COM (2021) 206 final (21.04.2021).
15. Article 9(1) of the General Data Protection Regulation, Regulation (EU) 2016/679 (27.04.2016).
16. General Data Protection Regulation GDPR URL: <https://gdpr-info.eu/>
17. California Consumer Privacy Act (CCPA) URL: <https://oag.ca.gov/privacy/ccpa>
18. Personal data protection act 2012 URL: <https://sso.agc.gov.sg/act/pdpa2012>

